

در گفت‌وگو با جهانشاهی کارشناس گردشگری مطرح شد؛

طرح گردشگری کرمان ۱۴۰۴ شکست خورد!

راه ادویه را به برند گردشگری کرمان تبدیل کنیم ✪ باور به گردشگری باید در استان نهادینه شود

✪ اسما پورزنگی آبادی

گردشگری کرمان افتان و خیزان به پیش می‌رود. مقامات این استان همواره گردشگری را ستایش و رونق آن را آرزو می‌کنند، اما دست کرمان همچنان از سبب سنگین گردشگری جهان کوتاه است چرا که با حلوا حلوا گفتن دهن کسی شیرین نمی‌شود.

کارنامه گردشگری این استان طرح‌های ناکام، ایده‌های جوانمردگانه و وعده‌های بی‌فرجام زیادی را در خود ثبت کرده است. در تازه‌ترین اتفاق، طرح گردشگری کرمان ۱۴۰۴ بود که از مهرماه سال گذشته در دستور کار استان قرار گرفت. طرحی رویدادمحور با یک زمان‌بندی کوتاه‌مدت که قرار بود گردشگری را به تکاپو بیاورد. طرح را دکتر محمد جهانشاهی - کارشناس گردشگری ارائه کرد. پس از تایید و تصویب، دبیرخانه آن در اتاق بازرگانی فعال شد اما اکنون و حدود یک سال پس از آن اتفاقات، جهانشاهی در پاسخ به فرادای کرمان تایید می‌کند که این طرح ناکام مانده است. او تاکید دارد که طرح کرمان ۱۴۰۴ باید مورد ارزیابی و بررسی قرار گیرد و می‌گوید: درک چرایی عدم موفقیت ما برای اجرای یک طرح کوتاه‌مدت، می‌تواند بزرگ‌ترین توفیق کرمان ۱۴۰۴ باشد.

جهانشاهی اردیبهشت‌ماه امسال و در جریان همایش آیدکس، ایده دیگری را به استان پیشنهاد داد: راه ادویه. او معتقد است که کرمان می‌تواند با کمک گرفتن از این راه تاریخی، برندی برای گردشگری خود تعریف کند؛ مشابه آنچه که درباره راه ابریشم در دنیا انجام شده است. گفت‌وگو با این متخصص گردشگری را در ادامه می‌خوانید.

✪ آقای دکتر، شما معتقدید کرمان باید موضوع راه ادویه را برای رونق گردشگری جدی بگیرد. قبل از اینکه به این ایده جدید شما بپردازیم، علاقه‌مندم از طرح دیگری که پیش از این با عنوان کرمان ۱۴۰۴ ارائه کردید صحبت کنیم. این طرح قرار بود با برگزاری حدود ۶۰ رویداد در مناطق گوناگون در استان، تکاپویی در گردشگری ایجاد کند. ما امیدوار بودیم این طرح خروجی برای گردشگری داشته باشد ولی به نظر می‌رسد این طرح شکست‌خورده و ناکام مانده و اساساً از اولویت برنامه‌های استان خارج شده است. ناکامی این طرح را می‌پذیرید؟

طرح کرمان ۱۴۰۴ برنامه‌ای عملیاتی بود با اهدافی مشخص که می‌توانست به گردشگری کمک کند. مهم‌تر از رونق گردشگری، هدف پنهانی که این طرح دنبال می‌کرد تمرین همکاری بخش‌های مختلف تصمیم‌گیری و اجرایی استان به سمت هدفی بود که خیلی زود و در بازه زمانی حداکثر یک ساله به آن می‌رسیدیم. در واقع، می‌خواستیم منابع و ظرفیت‌ها در استان در مسیری با جهت مشخص حرکت کنند و این بخش از طرح شاید مهم‌تر از دستاوردهای کمی آن برای گردشگری اهمیت داشت ولی متأسفانه این اتفاق نیفتاد؛ با اینکه وقت گذاشته شد، اتاق بازرگانی موضوع را جدی‌تر گرفت، ساختاری برای آن در نظر گرفت و در بالاترین سطوحی که می‌شد یعنی شورای گفت‌وگوی دولت و بخش خصوصی طرح را مطرح کرد ولی طرح اجرایی نشد. دلایل آن باید بررسی شود. البته این را بگویم که یکسری خروجی‌ها از آن گرفته شد ولی اهداف اصلی این بود که حرکت جمعی در استان شکل بگیرد و این خیلی مهم بود ولی شکل نگرفت و زمان هم از دست رفت. الان دقیقاً نمی‌دانم استان در چه سطحی درگیر آن است، شاید بخش‌هایی از آن را دارند پیش می‌برند ولی واقعیت این است که هدفی که به دنبال آن بودیم محقق نشد.

✪ پس شما شکست این طرح را می‌پذیرید.

این طرح نیاز به تلاش جمعی و عزمی جدی داشت ولی بخش‌های اثرگذار استان به خصوص نهادهایی که تصمیم‌گیرنده هستند و قدرت اجرایی و راهبری استان را دارند خیلی به آن توجهی نکردند و به نظر من اصلی‌ترین مانع برای تحقق اهداف طرح کرمان ۱۴۰۴ همین بود نه منابع مالی.

✪ منظورتان عدم هماهنگی در استان است یا عدم باور به گردشگری؟

عدم باور. بخش‌های گوناگون استان باید پای کار می‌آمدند و این پای کار آمدن نیاز به هسته‌ای مرکزی داشت که شکل نگرفت. در جلسات متعدد از این طرح صحبت شد، برای آن در استان وقت صرف شد و موضوع به رسانه‌ها کشیده شد ولی در اجرا، موفق نبود. به مرور زمان، اتاق بازرگانی هم یکسری پروژه‌های خاص دیگر را دنبال کرد و از موضوع اصلی که قرار بود همه درگیر آن باشیم فاصله گرفته شد. ممکن است طرح ایراداتی داشته باشد ولی در مبانی و اهداف و چارچوب‌هایی که داشت قابل‌دفاع است. هدف‌گذاری آن بیشتر ضعف‌های مشخص استان بود اما متأسفانه محقق نشد. به نظر من، طرح کرمان ۱۴۰۴ از جنبه‌های مختلف باید مورد ارزیابی و بررسی قرار گیرد. شاید در ظاهر این طرح براساس اهداف آشکاری که داشت پیش رفت اما برای استان بدون دستاورد هم نبود. مهم‌ترین دستاورد طرح این است که بخشی از گپ‌ها، نارسایی‌ها و اشکالات مسیر توسعه استان را به دست اندرکاران و دغدغه‌مندان نشان داد. درک چرایی عدم موفقیت ما برای اجرای یک طرح کوتاه‌مدت، می‌تواند بزرگ‌ترین توفیق کرمان ۱۴۰۴ باشد.

✪ همان ابتدای تصویب طرح اتفاقی افتاد؛ شما به‌عنوان ارائه‌دهنده طرح پیشنهاد داده بودید دبیرخانه در اداره کل میراث‌فرهنگی شکل بگیرد ولی مدیرکل میراث استان این را نپذیرفت و دبیری طرح به اتاق واگذار شد. فکر نمی‌کنید یکی از جدی‌ترین عواملی که مانع از اجرای طرح شد همین بود؟

خودم الان به این نتیجه رسیدم که تنها جایی که می‌شد دبیرخانه این طرح شکل بگیرد استانداری بود. البته براساس شرایط استان، شاید اگر در استانداری هم می‌بود فرقی نمی‌کرد؛ ما در دهه‌های ۸۰ و ۹۰ تجربه‌هایی داریم که فراموش نشده‌اند. تجربه طرح کرمان ۸۵ داریم که مدیریت ارشد استان به دنبال آن بود و همه بخش‌های استان درگیر شدند و از دل آن پروژه‌هایی شکل گرفت. زیرساخت‌هایی مثل هتل پارس کرمان و محور هفت‌باغ در سال‌های دهه ۷۰ تا اوایل دهه ۸۰ آماده شد و طرح کرمان ۸۵ را در این بستر تعریف کردند که پر از رویداد بود. جشنواره خرمای بم یادگار همان روزهاست که همچنان هم ادامه دارد. در زمان استانداری آقای رزم‌حسینی در دهه ۹۰ هم اقداماتی از جمله برنامه فرهنگی کرمان در برج میلاد تهران دنبال شد. برای این رویداد، استاندار وقت کرمان ساختاری جدی شکل داد و همه ظرفیت‌های استان در حوزه‌های صنعتی و معدنی و کشاورزی و بخش‌های فرهنگی و ارزشی استان حضور جدی داشتند و از سرمایه‌های استان در این یک هفته تصویر قدرتمندی ارائه کردند. مرحوم آیت‌الله هاشمی رفسنجانی و بسیاری از دیگر بزرگان استان در این رویداد حضور پیدا کردند. یک شب از این برنامه به ایثارگری و رشادت‌های استان اختصاص داشت و شهید سهروردی سلیمانی هم حضور پیدا کردند. در شب گردشگری، چهره‌های شناخته شده گردشگری کشور حضور داشتند و برنامه‌های متنوعی اجرا شد. کرمان ۱۴۰۴ هم به دنبال این بود که تلاش جمعی در استان در حوزه گردشگری تمرین

شود ولی متأسفانه نشد. شاید بتوان این طرح را «تیر قلق» بدانیم و از آن به‌عنوان یک تنظیم‌گر یاد کنیم. در عمل اما همان بهتر که آن را یک پروژه رها شده بنامیم که متأسفانه قبل از جوانه زدن و شکوفا شدن در همان مرحله متوقف شد و به تاریخ پیوست.

✪ با وجود این تجربه و تجربه‌های مشابه، شما باز هم معتقدید کرمان باید چنین طرح‌هایی را دنبال کند. در جریان همایش آیدکس از طرح راه ادویه سخن گفتید و از استان خواستید این موضوع را دنبال کند. چرا فکر می‌کنید گردشگری کرمان باید همچنان بر چنین طرح‌هایی تمرکز داشته باشد. آیا فکر نمی‌کنید بهتر باشد که به جای چنین طرح‌ها و برنامه‌هایی، استان تقویت زیرساخت‌ها را در اولویت قرار دهد؟

برخی معتقدند باید زیرساخت‌های گردشگری در استان تقویت شود ولی سوال مهم این است که در حال حاضر، از زیرساخت‌های موجود استان چقدر استفاده می‌شود؟ ضرب اشغال هتل‌های ما چقدر است؟ اگر همین ظرفیت‌های موجود اشباع باشد و ببینیم محصولات گردشگری استان خوب فروش می‌رود باید بگویم اولویت استان زیرساخت‌هاست. الان یکسری سرمایه‌گذاری‌ها در حال بهره‌برداری و برخی هم در حال انجام و افزایش است اما در حوزه گردشگری برای اینکه محصول را بفروشید زیرساخت به‌تنهایی فایده ندارد. آمار دقیقی ندارم ولی ضرب اشغال هتل‌های استان کرمان بعید می‌دانم به ۵۰ درصد رسیده باشد؛ مثل این می‌ماند که کارخانه‌ای داریم که با توان کم‌تر از ۵۰ درصد کار می‌کند اما همچنان می‌گوییم کارخانه گسترش پیدا کند. این آیا منطقی است؟ در حوزه گردشگری باید چشم‌اندازی در پیش‌رو داشته باشیم و در آن جهت حرکت کنیم. طرح ۱۴۰۴ می‌گفت که ۱۲ میلیون نفر جمعیت در کرمان و استان‌های همجوار داریم. گردشگری کرمان در وهله اول بر این جمعیت متمرکز شود که بازارهایی در دسترس‌تر هستند نه که سراغ بازار گردشگری تهران برویم که فقط بلیت هواپیما در مسیر رفت و برگشت آن شش میلیون تومان است یا بلیت قطار در این مسیر پیدا نمی‌شود و بشود هم ۱۴ ساعت طول می‌کشد تا به مقصد برسیم. درست است که این زیرساخت‌ها باید تقویت شود اما برای اینکه ریل راه‌آهن را بهبود دهیم مثلاً پنج سال طول می‌کشد. آیا در این پنج سال باید دست روی دست بگذاریم یا باید کاری انجام دهیم؟

✪ طرح راه ادویه مدنظر شما چیست؟ این نوع ایده‌ها مسیری که باید در حوزه گردشگری حرکت کنیم را برای ما مشخص می‌کند. الان مسیر جاده ابریشم یکی از معروف‌ترین برندهای دنیاست به طوری که در یونسکو و سازمان جهانی جهانگردی جایگاه خاص خود را دارد. حدود ۲۰ کشور درگیر آن است و دائم رویدادهای مشترک در

این بستر در حال برگزاری است. ما هم در استان کرمان و جنوب شرق کشور ظرفیتی مشابه داریم. منطقه جنوب شرق کشور با وجود پتانسیل‌های گسترده‌ای که در حوزه گردشگری دارد مهجور مانده است. حالا که موجودی تاریخی به اسم راه ادویه را داریم می‌توانیم با استفاده از این ظرفیت، همان اتفاقی که برای راه ابریشم افتاده را برای کشور خودمان رقم بزنیم. راه ابریشم پیوندی بین شرق و غرب بوده، راه ادویه هم همین ظرفیت را دارد. حتی برخی از مسیرهای کنونی در استان کرمان بر روی همان راه ادویه نشسته است. این پیشینه تاریخی بزرگی که داریم با تحولات دنیای امروز نیز بسیار مرتبط است. هندوستان به سرعت در حال پیشرفت است و جزو چهار، پنج اقتصاد بزرگ جهان قرار گرفته است. طبقه متوسط در این کشور در حال رشد است. رشد طبقه متوسط یعنی رشد سفر. سالانه ۵۰ تا ۶۰ میلیون هندی در دنیا سفر می‌کنند. به این آمار، ظرفیت سایر کشورهای آسیای جنوب‌شرق را اضافه کنید تا ببینید چه بازار بزرگی برای گردشگری کرمان و ایران در این منطقه وجود دارد. ما تبادلات تجاری، فرهنگی و ارتباطات قومی نیز با هندوستان داریم. الان پارسیان هند جمعیت قدرتمندی از ایرانیان در این کشور هستند. زبان فارسی قرن‌ها زبان اداری و دیوانی هند بوده است. از لحاظ فرهنگی تشابهات زیادی با هندوستان داریم ضمن اینکه در حوزه تجاری یکی از مشتریان اصلی خرما و پسته کرمان هند است. زیره کرمان هم که شهرت فراوان دارد. با هندوستان تجارت قالی هم داشته‌ایم. راه ادویه می‌تواند بر بستر این امکانات و ظرفیت‌ها مطرح و دنبال شود. وقتی سراغ راه ادویه برویم می‌توانیم توسعه گردشگری خطی یا توسعه مسیرهای گردشگری که در حال حاضر یکی از استراتژی‌های گردشگری در دنیاست را رقم بزنیم. چرا به این ایده پر و بال ندهیم؟ شهرهای تاریخی ما هم تقریباً در پیرامون همین راه قرار دارند و در این محدوده‌ها بناهای تاریخی از جمله کاروانسراهایی مثل کاروانسرای هندوها در شهر کرمان را داریم که هم خودمان می‌توانیم برای احیای آن برنامه‌ریزی کنیم و هم از سرمایه‌گذاران هندی کمک بگیریم. این ایده می‌تواند بستر اتفاقات بزرگ داخلی و بین‌المللی باشد.

✪ استان در این خصوص چه باید بکند؟ پیشنهاد من این است که استان کرمان طرح خود را در این زمینه به وزارتخانه ارائه کند. هم‌زمان، برای آن برنامه‌هایی علمی و فنی اجرا و اطلاعات دقیق درباره آن جمع‌آوری شود تا این راه تاریخی از لحاظ علمی و فنی تثبیت و تشخیص روشن‌تری پیدا کند. کم‌کم می‌توانیم این موضوع را از طریق دیپلماسی عمومی با کشورهای مرتبط مثل هند و پاکستان و سریلانکا و مالزی و اندونزی دنبال کنیم. رفت‌وآمدها بین کشور ما و این

کشورها افزایش پیدا می‌کند و می‌توانیم مثلاً تورهایی اروپایی در راه ادویه را تعریف کنیم و مشابه آنچه که درباره راه ابریشم رخ داده که انواع گردهمایی‌ها و رالی‌ها و نشست‌های متعدد را با محوریت این برند اجرا می‌کنند در راه ادویه نیز می‌توانیم از آن الگو بگیریم. پیشنهاد این است که کرمان دبیرخانه اصلی باشد. در حال حاضر، آثار زیادی از ارتباطات تاریخی بین هند و ایران در کرمان داریم که از جمله آن می‌توان به کاروانسرای هندوها در شهر کرمان اشاره کرد. اسنادی هم وجود دارد که نشان می‌دهد تا حدود یک قرن پیش بسیاری از تاجران معروف کرمان با هند مرابده داشتند. در حال حاضر نیز بازار بسیاری از محصولات استراتژیک ما هند است. جیرفت را به‌صورت عمومی به‌عنوان هند ایران می‌شناسند. آثار تجار هندی در جیرفت و سیرجان و رفسنجان وجود دارد و از مرادات کرمان و هند در سفرنامه مارکوپولو نیز یاد شده است. در واقع، راه ادویه یک پیشینه تاریخی است که می‌توانیم با ایده‌های خلاقانه از آن یک برند بسازیم.

✪ جمع‌بندی صحبت شما این است که کرمان برای گردشگری خود برندی با نام راه ادویه تعریف کند. این برند قابلیت این را دارد که در سطح جهانی مطرح شود. درست است؟

دقیقاً. ادویه در طول تاریخ نقش پررنگی داشته است. بسیاری از پادشاهی‌های قرن‌های گذشته برای دسترسی آسان‌تر به آسیای جنوب شرق و محصولات آن، از راه ادویه استفاده می‌کرده‌اند. ادویه بخش مهمی از اقتصاد دنیا بوده و اگر در بسیاری از کشور از راه ادویه بگویید چیزی نیست که با آن ناآشنا باشند. می‌توانیم با تعریف برند راه ادویه بستری را تعریف کنیم و بعد ایده‌های خلاقانه حول آن شکل خواهد گرفت. استان فارس هم چند کیلومتر از راه ادویه را دارد و اگر در اینترنت جست‌وجو کنید اطلاعات مربوط به آن وجود دارد اما معروف‌ترین شهر ادویه ایران کرمان است آن هم به خاطر زیره. چرا از این فرصت‌ها استفاده نکنیم؟

✪ شما اولین بار ایده راه ادویه را در جریان همایش آیدکس مطرح کردید. چند ماه از آن زمان گذشته آیا از طرف استان هیچ چراغ سبزی در این خصوص نشان داده شده است؟

در دبیرخانه‌ای که حداقل اسمی از طرح کرمان ۱۴۰۴ مانده در این باره صحبت شد و حتی قرار بر این شد همایشی با محوریت جاده ابریشم برگزار شود و گفتند در آن همایش، موضوع راه ادویه هم دیده شد. البته من معتقدم وقت گذاشتن برای راه ابریشم برای کرمان عایدی‌ای ندارد چون مسیر اصلی راه ابریشم در فلات مرکزی ایران است و از شمال شرق کشور وارد و از شمال غرب خارج می‌شود. درست است بعداً مسیرهای دریایی راه ابریشم در مسیرهای راه ادویه شکل گرفته ولی پیشینه راه ادویه قدیمی‌تر و ظرفیت‌های آن بیش‌تر است و اگر قرار باشد کرمان در یک شاهراه بین‌المللی تاریخی قرار بگیرد و درباره آن کار کند راه ادویه به نظر من ایده مناسب‌تری است. در جریان همایش آیدکس درباره راه ادویه صحبت شد ولی استان‌های دیگر این موضوع را بیش‌تر جدی گرفتند. همین امسال که شعار روز جهانی گردشگری به عنوان گردشگری و صلح مطرح شده، در حوزه گردشگری خوراک راه ادویه دیده شده و چهار، پنج استان از جمله سیستان و بلوچستان رویدادهایی برگزار می‌شود. قرار است که استان‌های کرمان و فارس و هرمزگان هم برنامه‌هایی در این زمینه داشته باشند. این استان‌ها همه به نوعی درگیر راه ادویه بودند. ادامه در صفحه ۴